

Nr 39

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor
berörande domänverket; given Stockholms slott den
26 januari 1962.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag, som syftar till att anpassa domänverkets uppgifter efter utvecklingen och att underlätta dess verksamhet. Sålunda förordas, att Kungl. Maj:t skall årligen äga avdela medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida kostnader i samband med inordningsställande av fritidsområden inom kronoskogar. Vidare föreslås, att de huvudsakligen i Jämtlands län liggande lappfondsskogarna fastare än tidigare skall inordnas i domänverkets förvaltning, varvid enligt vissa närmare angivna regler alltså ett belopp årligen skall tillföras statens lappfond. Förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronoegendom avses skola ändras i syfte att underlätta önskvärda försäljningar. Förslag framlägges också om att åstadkomma administrativ förenkling genom att till domänstyrelsen under vissa förutsättningar decentralisera beslutanderätten i fråga om markförvärv, där köpeskillingen ej överstiger 100 000 kr.

Bostadslån till fast anställda skogsarbetare vid domänverket bör enligt i propositionen framlagt förslag kunna utgå med högre belopp än hittills, varvid samtidigt de belopp varmed lånen må avskrivas jämkas uppåt. Slutligen förordas, att vissa tidigare anvisade medel för att bekosta tjänstebostäder för domänverket skall få disponeras för att då särskilda skäl föreligger uppföra personalbostäder.

Utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 januari 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen *vissa frågor berörande domänverket* samt anför följande.

I. Inledning

Domänstyrelsen har i skrivelser den 24 augusti och den 16 november 1961 hemställt om *befogenhet att vidtaga åtgärder som ökar kronoskogarnas värde såsom fritidsområden för allmänheten*. Yttranden har i ärendet avgivits av riksrevisionsverket, statskontoret, länsstyrelserna i Älvsborgs, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län, statens fritidsnämnd, Svenska naturskyddsföreningen, Samfundet för hembygdsvård, Svenska turistföreningen, Skid- och friluftsförbundet, Reso samt 1960 års naturvårdsutredning. I anslutning härtil har domänstyrelsen i skrivelse den 19 oktober 1961 hemställt om inrättande av en befattning som chef för en natur- och fritidsavdelning.

I skrivelse den 12 januari 1959 har domänstyrelsen avgivit förslag rörande *förvaltningen av de jämtländska renbetesfjällen*. Yttranden häröver har avgivits av länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. På grund av särskilt uppdrag har därefter 1960 års lappfondsutredning genom en den 14 juni 1961 dagtecknad promemoria utlåtit sig angående domänstyrelsens förslag. Över promemorian har yttranden avgivits av vattenfallsstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen samt länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Domänstyrelsen har i skrivelse den 4 december 1961 anhållit om *vidgad rätt att utbjuda kronoegendomar till försäljning i allmänna marknaden*. Med anledning av framställningen har utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, kammarkollegiet, riksrevisionsverket, arrendelagsutredningen, Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges lantbruksförbund.

I skrivelse den 14 juli 1961 har kammarkollegiet framlagt förslag om att upphäva förordningen den 29 juni 1866 angående dispositionsrätten över skogen å vissa skattehemman. Yttranden i ämnet har avgivits av domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen.

I yttrande den 15 december 1960 över betänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna m. m. (SOU 1960: 32) har domänstyrelsen hemställt om *vissa jämkningar beträffande beslutanderätten i fråga om domänverkets markinköp*. Med anledning av yttrandet har inom jordbruksdepartementet upprättats promemoria i ämnet. Över departementspromemorian har utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund.

I skrivelse den 3 november 1961 har domänstyrelsen dels föreslagit vissa ändringar i grunderna för utlämnande av *bostadslån till vid domänverket fast anställda skogsarbetare*, dels hemställt om bemyndigande att under 1962 av verkets driftsinkomster disponera 1 500 000 kr. jämte odisponerad del av för ändamålet redan anvisade medel för sådan låneverksamhet. Yttranden i ärendet har avgivits av riksrevisionsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen och Svenska skogsarbetareförbundet.

Slutligen torde i detta sammanhang få upptagas till behandling av domänstyrelsen i skrivelse den 3 januari 1962 framlagt förslag rörande *dispositionen av det senast å riksstaten för budgetåret 1961/62 uppförda investeringsanslaget Tjänstebostäder för domänverket*.

II. Domänverkets natur- och fritidsverksamhet

Domänstyrelsens framställning den 24 augusti 1961, m. m. Domänstyrelsens hemställan avser sådan ändring av grunderna för förvaltningen av vissa kronoskogar att styrelsen erhåller befogenhet att vidtaga åtgärder, som ökar skogarnas värde såsom fritidsområden för allmänheten.

Det är enligt styrelsens mening angeläget, att åtgärder vidtages för att bereda allmänheten möjligheter att väl utnyttja fritiden. Camping-, parkerings- och rastplatser bör sålunda anordnas inom lämpliga områden, där tillfälle gives till vandringar i skog och mark, till bad och fiske m. m. Strövstigar till naturreservat, fornminnen eller annat som kan anses sevärt bör i samband därmed utmärkas. Styrelsen anser att det statliga skogsbruket utan intrång på sin huvuduppgift bör kunna tjäna det allmänna fritidsintresset och har därför verkställt en inventering av sådana kronoparker som i första hand bör ifrågakomma för fritidsverksamhet. Styrelsen framhåller, att en sådan verksamhet bör kunna bidra till folkhälsan och

samtidigt öka förståelsen för naturen och skogshanteringen, vilket allt är uppgifter som är väl lämpade för statligt skogsbruk.

Kostnaderna för fritidsverksamheten beräknas i en del fall bli ganska stora, men styrelsen räknar även med vissa inkomster. Styrelsen bör underställa Kungl. Maj:t beräknade utgifter i sitt årliga generalförslag. För att verksamheten skall kunna utvecklas bör åtgärder för densamma inrymmas i domänstyrelsens befogenheter enligt förordningen 1935:157 angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar. Styrelsen hemställer därför, att erforderlig författningsändring vidtages.

I en kompletterande skrivelse den 16 november 1961 beräknar styrelsen kostnaderna för fritidsverksamheten under 1962 till 500 000 kr. Kostnaderna beräknas uppgå till samma belopp även 1963 och 1964, varefter de antages komma att sjunka till ungefärligen 200 000 kr. för år.

Yttranden. Samtliga remissinstanser tillstyrker framställningen. Av yttrandena framgår bl. a. följande.

Riksrevisionsverket förutsätter, att fritidsverksamheten i bokföringen redovisas över särskilt konto. *Statskontoret* motsätter sig inte domänstyrelsens hemställan, även om den ifrågasatta verksamheten i viss mån ligger vid sidan av ett affärsdrivande verks uppgifter. Investeringar, driftskostnader och inkomster bör redovisas så, att verksamhetens ekonomi kan överblickas.

Statens fritidsnämnd erinrar om att av 1937 års fritidsutredning framlagda förslag i nu aktuellt syfte på grund av världskriget ej kom till utförande. Ur fonden för friluftslivets främjande lämnas bidrag till friluftsanläggningar av olika slag, men den knappa medelstillgången medgiver inte en utbyggnad som svarar mot behoven.

Svenska naturskyddsföreningen påpekar, att genom upplåtelse av vissa kronoegendomar för friluftslivets behov, pressen på andra marker minskar. Man kan därigenom räkna med mindre spänningar mellan markägare och fritidsfolk. *Svenska turistföreningen* anser, att domänstyrelsens målmedvetna strävan att skapa en form av fritidsskogar kan få avsevärd betydelse, inte minst som inspiration för kommuner och andra markägare. *Skid- och friluftsförbundet* framhåller, att vid sidan av den av domänstyrelsen föreslagna typen av områden krävs en utökning av fritidsområdena i närheten av särskilt de stora städerna. Som förhållandena nu är uppkommer ofta konflikter mellan stadsborna och markägarna.

1960 års naturvårdsutredning har sett som en av sina huvuduppgifter att klarlägga, huruvida den nuvarande tillgången på naturområden för rekreatiönsändamål samt samhällets markpolitiska medel att anskaffa och säkerställa sådana områden är tillfredsställande. För att erhålla underlag för bedömning av dessa frågor har utredningen verkställt inventering av fritidsområden m. m. Oaktat denna inventering ännu inte blivit fullständigt bearbetad, kan redan nu framhållas att behovet av större sammanhängande områden för friluftsliv vida överstiger tillgången på för ändamålet säkerställda marker. Det är uppenbart att åtgärder på kronans skogar, som befrämjar friluftslivet, har en utomordentligt viktig funktion att fylla.

Domänstyrelsens framställning den 19 oktober 1961. I skrivelsen hemställer domänstyrelsen, att en tjänst inrättas i ABp 26 såsom chefsbefattning vid en likaledes nyinrättad natur- och fritidsavdelning under styrelsens andra skogsbyrå.

Styrelsen framhåller att i dess verksamhet ingår vissa uppdrag, som ej sammanhänger med ekonomisk skogsförvaltning, såsom handläggning av allmänna jakt- och fiskefrågor samt naturskyddsfrågor. Dessutom är en fritidsfrämjande verksamhet under uppbyggnad. Jaktfrågorna har tidigare handlagts av byråchefen på andra skogsbyrå. Den nuvarande innehavaren av denna tjänst måste helt ägna sig åt förvaltningsfrågorna i södra Sverige. Fiskefrågorna har förut handlagts av innehavaren av en jägmästartjänst i Ae 24. Styrelsen avser inte att återbesätta denna befattning. De nämnda verksamhetsgrenarna har många beröringspunkter och bör därför sammanhållas i en avdelning, vid vilken utom chefen avses att placeras två befattningshavare. Chefen bör vara en på de aktuella områdena erfaren man, som kan leda en aktiv naturpolitik för verket och företräda dess intressen utåt.

III. Renbetesfjällen

Nuvarande förhållanden. De marker, som i Jämtlands län särskilt avsatts till renbete, de s. k. renbetesfjällen, omfattar, förutom fjäll med fjällbarrskog, produktiv skogsmark om ca 127 000 ha. Av denna är en stor del, ca 81 000 ha, belägen ovan domänverkets skogsodlingsgräns och utnyttjas endast i obetydlig omfattning.

Skötseln av skogen handhas av domänstyrelsen. Renbetesfjällen är tillsammans med viss annan kronomark uppdelad på två revir, Norra och Södra renbetesfjällens revir.

Den behållna årliga avkastningen av skogen tillföres enligt beslut av 1943 års riksdag statens lappfond. Jämlikt statsmakternas beslut anvisas medel ur denna fond för att stödja renskötseln och för andra utgifter till fromma för samerna.

Under budgetåren 1943/44—1954/55 lämnade renbetesfjällen en nettoavkastning av i genomsnitt drygt 220 000 kr. Under senare år har utgifterna för skogsskötseln däremot överstigit inkomsterna.

För renbetesmarkerna i Västerbottens och Norrbottens län saknas i stort sett motsvarighet till den ordning som gäller för renbetesfjällen i Jämtlands län. Undantag härifrån utgör skog och skogsmark, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 januari 1951 ställts under skogsstatens vård och förvaltning med skyldighet för domänstyrelsen att tillföra statens lappfond den behållna avkastningen. Beslutet avser fastigheter med en areal av ca 7 000 ha, varav inemot 2 000 ha skogsmark, huvudsakligen belägen ovan skogsodlingsgränsen.

Domänstyrelsens förslag. Domänstyrelsens förslag rörande renbetesfjällen föranleddes av hemställan av 1953 års riksdag (1952 års statsrevisorer § 22; SU 102; rskr. 227) samt Kungl. Maj:ts till följd härav den 30 juni 1954 meddelade utredningsuppdrag för styrelsen.

Statsrevisorerna hade bl. a. uttalat, att vissa fördelar syntes vara att vinna, därest renbetesreviren även i ekonomiskt hänseende helt inordnades i domänverkets förvaltning. Därigenom skulle nämligen skogarna i fråga om utnyttjandet av domänverkets centrala resurser, exempelvis dess speciella expertis för olika skogliga åtgärder ävensom dess maskinpark, bli likställda med kronoparkerna. Förutsättningar skulle också skapas för en samordning mellan renbetesreviren och angränsande revir beträffande försäljningar och avverkningar med ökat aktgivande på renbetesrevirens speciella förhållanden och svårigheter.

Domänstyrelsens förslag innebär i huvudsak att renbetesfjällen helt skall inordnas i domänverkets förvaltning och förvaltas enligt de grunder, som gäller för kronoparkerna och kronoöverlappsmarkerna ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län. Skogsavkastningen skall tillföras domänverket. För att tillgodose de ändamål, för vilka avkastningen av skogen varit avsedd att användas, bör anslag i den mån så erfordras anvisas över riksstaten.

I sin motivering till förslaget anför domänstyrelsen i sammandrag följande.

Enligt domänstyrelsens uppfattning bör på renbetesfjällen uppbyggas ett långsiktigt virkesproducerande skogsbruk genom betydande investeringar under en övergångsperiod. För den närmaste framtiden bör man räkna med att för skogsvården erfordras en årlig investering av minst 200 000 kr. Vidare föreligger ett betydande behov av nya vägar, för vilket ändamål under de närmaste åren i medeltal minst 200 000 kr. årligen bör investeras. För drivningarnas rationalisering kräves en maskinpark med ett anskaffningsvärde av ca 200 000 kr.

Ett alternativ till detta uppbyggnadsarbete är ett mera extensivt skogsbruk. Den skogshistoriska utvecklingen i dessa trakter visar dock, att resultatet härav flerstädes blir att ej avsättningsbar björkskog av dålig beskaffenhet tager överhand. Styrelsen avråder bestämt från ett sådant alternativ.

En insats med den av styrelsen förordade inriktningen utföres bäst av ett storföretag med domänverkets målsättning, arbetsform och organisation. Styrelsen har därför ingen erinran mot att förvaltningen av renbetesfjällens skogar även i fortsättningen handhas av domänverket, trots att skogarna för domänverket som affärsdrivande verk under en ej obetydlig tidsperiod kommer att utgöra en belastning. En förutsättning är dock att renbetesfjällen helt inordnas i domänverkets ekonomiska förvaltning. Härigenom vinnes att området kan administreras och förvaltas på ett rationellare sätt. Vidare kommer återuppbyggnadsarbetet att inordnas i den verksamhet, som bedrives med anlitande av domänverkets förnyelsefond.

Domänstyrelsens förslag kan enligt styrelsens mening knappast innebära några väsentliga nackdelar för lappfonden, då avkastningen från renbetesfjällens skogar är att betrakta som ett synnerligen osäkert stöd för fonden. Med en investeringsvolym av antydd storlek kan nämligen någon nettoavkastning näppeligen påräknas under de närmaste tio åren.

De berörda länsstyrelserna avstyrker i sina remissyttranden domänstyrelsens förslag.

Promemorian av 1960 års lappfondsutredning. I sin promemoria avstyrker lappfondsutredningen domänstyrelsens förslag. Utredningen anser det framförallt vara två förhållanden, som bör vara vägledande vid övervägandena rörande renbetesfjällen. För det första bör skogarna skötas så, att de på lång sikt ger bästa möjliga avkastning och en väl avvägd sysselsättning. Å andra sidan bör de renskötande lapparnas värdebeständiga realtillgångar inte ytterligare beskäras utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Det har, anför utredningen, vid på utredningens uppdrag utförda undersökningar framkommit, att förutsättningarna för ett rationellt bedrivet skogsbruk kan förbättras, även om den nuvarande organisationsformen bibehålles. Därigenom torde enligt utredningens mening såväl kraven på bästa möjliga skogsavkastning som lapparnas önskemål kunna tillgodoses.

I fråga om de åtgärder, som bör vidtagas för att tillgodose de nämnda synpunkterna, anför utredningen bl. a. följande.

En primär förutsättning för en god avkastning synes vara, att en grundlig omarrondering företages. I första hand bör alla lappfondsskogar inom Västerbottens och Norrbottens län bytas mot mark inom Jämtlands län. Inom detta senare län bör därefter skogsinnehavet samlas till så få och koncentrerade områden som möjligt. Alla önskvärda byten bör kunna göras med kronoparker och kronoöverloppsmarker. I samband med omarronderingen bör frågan om uppflyttning av skogsodlingsgränsen prövas. Därest denna gräns uppflyttas, torde detta kunna medföra inte oväsentligt utökad produktiv skogsmarksareal. Det förefaller vidare nödvändigt, att en skogsuppskattningshandling upprättas för lappfondsskogarna. Handlingen bör utformas som en fullständig skogshushållningsplan med tillhörande åtgärdsförslag. Försättningsvis bör därefter årligen upprättas statförslag av såväl teknisk som ekonomisk natur. Dessutom bör årligen förvaltningsberättelse överlämnas till statskontoret och Svenska samernas riksförbund.

En fullt rationell revirindelning inom de berörda trakterna bör kunna genomföras utan att därvid hänsyn tages till om skogarnas avkastning skall redovisas till domänfonden eller lappfonden. Fonderna kan sedan, såsom redan nu tillämpas, bokföringsmässigt skiljas åt. Medan hänsyn till skogarnas speciella natur bör stora ansträngningar göras för att få förvaltningskostnaderna, för vilka domänverket bör erhålla ersättning, så låga som möjligt. Även beträffande investeringskostnaderna synes en viss försiktighet böra förordas. Domänstyrelsen har för sina kapitalinsatser haft sin förnyelsefond att tillgå. Beträffande de enskilda skogarna står skogsvägbyggnadsanslaget, skogsförbättringsanslaget och norrländska

skogsproduktionsanslaget till förfogande. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida inte lappfonden i samma utsträckning som ägare av enskilda skogar borde beredas lättnad i fråga om investeringskostnaderna.

Enligt utredningens uppfattning synes det bl. a. med hänsyn till principen om bästa möjliga skogsskötsel inte lämpligt att överflytta förvaltningsansvaret för renbetesfjällens skogar från domänverket till lapparna. Om lappfondsskogarnas förvaltning ordnas efter de av utredningen föreslagna formerna och med full insyn och yttranderätt för lapparna, anser utredningen detta vara den även för lapparna bästa lösningen.

Rörande vissa från domänfonden förskotterade belopp anför utredningen i huvudsak följande.

Såsom framgår av utredningens den 5 maj 1961 avlämnade promemoria angående finansieringen av vissa beräknade utgifter för lappväsendet har domänstyrelsen förskotterat betydande belopp för statens lappfond avseende underskott på driften av renbetesfjällens skogar under senare år. Det uppbyggnadsarbete som framförallt varit orsaken till underskotten är emellertid inte något speciellt utmärkande för lappfondsskogarna. Samma behov har förelegat och föreligger för de flesta skogar inom Norrlands inland. Även med de åtgärder som utredningen förordnat torde för skogsbruket inte kunna räknas med större överskott under de närmaste tio åren. Det kan inte nu beräknas, att lappfonden med anlitan av fondens övriga inkomster under de närmaste åren skall kunna återbetala domänverkets fordran på fonden. Enligt utredningens uppfattning bör domänverket därför tills vidare balansera denna fordran i domänfondens räkenskaper. I den mån investeringsåtgärder och andra åtgärder för skogsförvaltningen på lappfondsskogarna erfordrar ytterligare kapitaltillskott, bör detta, såvida medel inte på annat sätt kan ställas till förfogande, enligt utredningens uppfattning förskotteras av domänfonden. När i en framtid lappfondsskogarna åter lämnar överskott, bör styrelsen mot dessa överskott få avräkna fordran på lappfonden. Domänstyrelsen bör därvid även äga tillgodoräkna sig ränta för utlånat kapital.

Yttranden över lappfondsutredningens promemoria. Domänstyrelsen vidhåller sitt förslag till organisationsförändring. I huvudfrågan — om skogsavkastningen från renbetesfjällen allttjämt skall tillfalla lappfonden eller om renbetesfjällens skogar skall helt inordnas i domänverkets förvaltning — synes utredningen enligt domänstyrelsens mening inte ha bidragit med några mera tungt vägande motiv för sin inställning. Styrelsen anser, att de andra instanser som avstyrkt domänstyrelsens förslag ej heller framlagt tillräckligt bärande skäl för en ändring av den ståndpunkt till frågan, som intogs av 1952 års riksdagsrevisorer och stöddes av 1953 års riksdag.

Övriga remissinstanser biträder däremot lappfondsutredningens uppfattning i huvudfrågan. Sålunda förklarar sig *statskontoret* i allt väsentligt dela de synpunkter utredningen anlagt. Det synes *riksrevisionsverket* även framdeles vara möjligt att bestrida utgifter för lappväsendets behov vid

sidan av riksstaten. Därest denna synpunkt medför att nuvarande form för redovisning av vissa utgifter för lappväsendet bibehålles, har riksrevisionsverket ej något att erinra mot vad utredningen föreslagit.

I fråga om de allmänna synpunkter som varit vägledande för utredningen framställer *kammarkollegiet* vissa erinringar.

När det talas om lappfondsskogarna såsom de renskötande lapparnas värdebeständiga reallgångar kan däri ej inläggas annat, än att avkastningen av skogarna, till vilka staten är ägare, med statsmakternas medgivande fått användas till lappväsendets fromma under så lång tid, att anordningen — ej minst för lapparna själva — kommit att framstå såsom hävdvunnen. Någon rätt i juridisk mening till skogsavkastningen har lapparna däremot inte och något rättsligt hinder mot en ändrad disposition av skogsavkastningen möter sålunda ej.

Beträffande de åtgärder, som lappfonsutredningen föreslagit i syfte att förbättra förutsättningarna för ett rationellt bedrivet skogsbruk, är meningarna i remissyttrandena delade. I fråga om utredningens förord för en omarrondering framhåller *kammarkollegiet* följande.

Det får ej förbises, att renbetesfjällen i främsta rummet skall utgöra renbetesmark samt att en ur skogliga synpunkter önskvärd omarrondering ej kan ske på bekostnad av nämnda huvudändamål. Då något förvaltningsmässigt hinder knappast torde möta mot att under rationell skogsdrift lägga ett antal komplex av såväl lappfonds- som rena domänskogar, synes kunna ifrågasättas, huruvida ett byte enbart mellan dessa båda slag av skogar över huvud utgör en förutsättning för en rationell skogsvård.

Domänstyrelsen anför följande synpunkter på spørgsmålet om omarrondering.

De här avsedda skogarna inom Västerbottens och Norrbottens län är ursprungligen avsatta för speciella ändamål. Motiven för att avkastningen från dessa skogar skall tillföras lappfonden synes ej längre vara bärande. Den praktiska nyttan av att byta dessa skogar mot kronoparker eller kronoöverlopsmarker synes för övrigt vara ganska ringa, därest renbetesfjällens skogar även i fortsättningen skall förvaltas av domänverket. Redan nu skötes nämligen renbetesfjällen gemensamt med angränsande kronoparker. Större arronderingsvinster torde vara att hämta genom byten mellan renbetesfjällen och enskilda skogar, men möjligheterna härtill är begränsade.

Lantbruksstyrelsen och de hörda *länsstyrelserna* tillstyrker utredningens förslag att koncentrera lappfondsskogarna till Jämtlands län.

Frågan om förskjutning av domänverkets skogsodlingsgräns bör enligt *kammarkollegiet* prövas inom domänstyrelsen. Även *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län* tillstyrker utredningens förslag om skogsodlingsgränsen. *Domänstyrelsen* framhåller däremot följande.

Erfarenheten har givit vid handen att uppflyttning av skogsodlingsgränsen inte i någon större utsträckning låter sig göra. Sedan något år överväges dock bl. a. en uppflyttning av gränsen inom vissa områden å renbetesfjällen. Det skulle kunna bli fråga om en areal av högst 5 000 ha med ett

virkesförråd av ca 200 000 m³sk. Härigenom kan en viss utökning av avverkningsarna vinnas, varvid dock erfordras såväl väginvesteringar som relativt kostsamma skogsvårdsåtgärder.

Statskontoret anser det vara av värde, att utredningen föreslagit upp- rättandet av statförslag och förvaltningsberättelse. Även *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län* biträder utredningens förslag i detta avse- ende. *Kammarkollegiet* ifrågasätter emellertid, om inte nu förefintliga skogshushållningsplaner, förvaltningsförslag, revirbudgeter och revirredo- visningar utgör en tillräcklig grundval för den insyn från lappväsendets sida i förvaltningen av renbetesfjällens revir, som kan anses önskvärd. *Domänstyrelsen* framhåller, att för renbetesfjällens revir upprättas indel- ningsplaner och åtgärdsplaner på samma sätt som för domänverkets övriga revir. Därvid har de olika skogarna hållits i sär, men samman- dragen av tekniska skäl gjorts för hela reviren. Årliga förvaltningsförslag och utsyningsförslag upprättas för vardera reviret särskilt för renbetes- fjällen och för kronoparkerna. Någon större svårighet att ur indelnings- planerna och åtgärdsplanerna få fram önskade siffror för renbetesfjällen torde det inte vara.

Utredningens uttalande att en fullt rationell revirindelning bör kunna genomföras utan hänsyn till redovisningen av avkastningen, har vunnit stöd hos *statskontoret*, *kammarkollegiet* samt *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län*. *Domänstyrelsen* erinrar däremot om att styrelsen upprepade gånger framhållit olägenheterna av nuvarande system med dubbel redo- visning.

Det av utredningen framlagda förslaget till finansieringsplan, innebä- rande visst förskott ur domänfonden för skogarnas förvaltning, biträdades av *statskontoret*, *kammarkollegiet* och *länsstyrelsen i Jämtlands län*. Det bör enligt statskontorets mening jämväl kunna övervägas, om ej domän- fonden bör tillgodoföras skälig andel av uppkommande överskott. Med hänsyn till lappfondens under ett redovisningsår högst varierande skuld- belopp torde ränta böra beräknas på ett på lämpligt sätt vägt medeltal mellan maximi- och minimibelopp. Med hänsyn till att tillgångarna i lapp- fonden visat sig otillräckliga kan enligt *lantbruksstyrelsen* övervägas att låta domänverket tills vidare, och intill dess från renbetesfjällens skogar ånyo kan redovisas inkomster, förskottera visst årligt belopp till fondens förstärkning. I motsats härtill anser *domänstyrelsen* åtgärder böra vidtagas för reglering av styrelsens aktuella fordran på lappfonden.

IV. Kronoarrendators optionsrätt

Nuvarande förhållanden och tidigare framställningar i ämnet, m. m.
Efter antagandet av förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående för- säljning i vissa fall av kronoegendom m. m. har vid försäljning av sådan

egendom stor hänsyn tagits till arrendators intressen. Enligt förordningen hade arrendator sålunda rätt till hembud vid försäljning av kronoegendom om han själv eller hans släkt före honom under minst tio år i följd innehaft egendomen. I annat fall eller om arrendator inte önskade köpa på erbjudna villkor, kunde egendomen utbjudas på öppna marknaden. Förordningen tillämpades dock så att om arrendator inte ville förvärva egendom på erbjudna villkor men i stället ville fortsätta att arrendera denna, egendomen på nytt utarrenderades till honom. Den nu gällande försäljningsförordningen av den 25 maj 1945 (nr 262), i vilken bestämmelserna om kronoarrendators optionsrätt i huvudsak är av samma innebörd som i 1929 års förordning, tillämpas på samma sätt.

I skrivelse den 17 januari 1952 föreslog *domänstyrelsen* att kronoegendom borde kunna utbjudas till försäljning i öppna marknaden, om arrendator innehaft densamma endast under kortare tid och inte begagnat sig av erbjudande att köpa. Såsom motiv härför anförde styrelsen bl. a. att arrendatorer i ett flertal fall avböjt att förvärva av dem brukade egendomar. Domänverket tvingades därigenom att behålla egendomar som bedömts såsom förlustbringande för verket.

I anledning av domänstyrelsens framställning uttalade föredragande departementschefen vid anmälan av *prop. 1952: 88*, att det var önskvärt att den praxis som tillämpats sedan 1929 alltjämt följdes, såvida inte speciella skäl föranledde till annat. *Jordbruksutskottet* (JoU 1952: 37) ansåg i likhet med departementschefen, att den praxis som utbildat sig i fråga om hembud till kronoarrendatorer och hänsynstagande till deras intressen fortfarande skulle gälla. *Riksdagen* (rskr. 1952: 405) fattade beslut i enlighet med utskottets uttalande.

Domänstyrelsens framställning. Domänstyrelsen hemställer om medgivande att få försälja kronoegendom genom utbud i allmänna marknaden, när arrendator inte velat begagna sig av erbjudande att förvärva egendomen.

Styrelsen uttalar som motiv härför att med den nuvarande tillämpningen av reglerna försäljning blir beroende av arrendatorns vilja att köpa. Sedan mitten av 1950-talet har ett ökat köpmotstånd från arrendatorernas sida kunnat förmärkas. Detta har lett till att styrelsen nödgas behålla och fortsätta att arrendera ut ett antal egendomar som av företagsekonomiska skäl rätteligen bör utmönstras ur förvaltningen. Härom anför styrelsen bl. a. följande.

Den låga avkastningen från de av domänverket utarrenderade jordbruken har påtalats av riksdagens revisorer i deras berättelse för år 1951. Företagen utredning visar, att ju mindre egendomarna är ju sämre blir räntabiliteten under i övrigt likartade förhållanden. Antalet av styrelsen förvaltade egendomar med mindre än 60 ha åker utgör f. n. omkring 475 med en areal av i

genomsnitt 36 ha åker. Under mellansvenska förhållanden uppkommer för en sådan egendom en ej oväsentlig årlig förlust, främst till följd av de höga byggnadskostnaderna per arealenhet. Först vid egendomar av storleksordningen 45—50 ha byts förlusten i överskott. Denna arealgräns förskjuts nedåt för goda egendomar och uppåt för mindre goda. Även om nettoavkastningen från jordbruksdomänerna under senare år kunnat förbättras, så är dock resultatet inte tillfredsställande. För år 1960 redovisas sålunda endast ett överskott av ca 2 milj. kr. från nämnda domäner, vilka representerar ett värde av ca 150 milj. kr.

Någon nämnvärd förbättring av nettoavkastningen kan enligt styrelsen inte väntas med mindre en utgallring kan och får ske av de förlustbringande egendomarna. Om någon verklig förbättring av ekonomin skall kunna uppnås, bör den omständigheten att arrendator innehaft egendom under längre tid inte få tillmätas avgörande betydelse vid försäljningsfrågans prövning. Dock bör arrendatorn i första hand erbjudas att köpa egendomen.

Yttranden. Samtliga remissinstanser tillstyrker i princip domänstyrelsens förslag. Av innehållet i yttrandena torde få återgivas följande.

Lantbruksstyrelsen anser, att det bör krävas att kronoegendom inte får säljas till tredje man för lägre pris än det, för vilket egendomen tidigare erbjudits arrendatorn. Tvingas domänstyrelsen reflektera på ett lägre pris än som tidigare fastställts, bör egendomen på nytt hembjudas arrendatorn. Härigenom vinner man att kronoarrendator inte ställes i sämre läge än den som arrenderar jord enligt de sociala arrendelagsbestämmelserna. Bestämmelse av angivet innehåll anser styrelsen böra infogas i 1945 års försäljningsförfordning. Även *kammarkollegiet*, som uttalar att ett bifall till domänstyrelsens framställning ej kommer att återverka inom kollegiets verksamhetsområde, anför liknande synpunkter som lantbruksstyrelsen. *Arrendelagsutredningen* anser också att arrendator vid försäljning av utarrenderad kronoegendom inte bör ställas i sämre läge än innehavare av s. k. socialt arrende.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser att domänverket successivt bör avveckla sitt innehav av sådana jordbruksegendomar, som lämpligen kan förvärfvas av enskilda jordbrukare. I det följande angivna förutsättningar bör gälla vid försäljningarna.

Med den föreslagna försäljningsordningen försättes arrendatorn i ett sämre förhandlingsläge vid hembud än nu. Detta bör inte utnyttjas för att åstadkomma en oskäligen prisnivå. Det är även nödvändigt att av arrendatorn gjorda förbättringar blir riktigt värderade vid försäljning. Tidpunkten för hembud bör bestämmas med hänsyn till brukarens ålder och familjesituation samt till den sammanlagda arrendetiden. Med hänsyn till kreditmarknadsläget anser riksförbundet, att domänverket bör åläggas att bevilja tillräckligt långfristiga krediter till köparna. Slutligen förutsättes att domänstyrelsen inte skall äga rätt att försälja fastighet i öppna marknaden på villkor, som för styrelsen är mindre fördelaktiga än de som gällt för hembud till arrendatorn.

Sveriges lantbruksförbund understryker vikten av att vid försäljningarna hänsyn tages till personliga omständigheter. Arrendator, som av ekonomiska skäl inte kan utnyttja sin optionsrätt, bör sålunda inte förvägras fortsatt arrende annat än på speciella grunder. Även lantbruksförbundet hänvisar till den sociala arrendelagstiftningen och förutsätter, att domänstyrelsen ej genomför den begärda arrendeavvecklingen på ett sätt som strider mot dessa i lag fastlagda principer, som enskilda medborgare har att följa.

V. Förslag om upphävande av förordning om dispositionsrätten över viss skog

Kammarkollegiets skrivelse. Kammarkollegiet har framlagt förslag om att upphäva förordningen den 29 juni 1866 angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkommer av nybyggen, vilka hädan- efter från kronan upplåtes, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda, i det följande benämnd dispositionsförordningen. I samband med förordningens upphävande bör enligt kollegiet föreskrivas, att anteckningar i jordregistret, som grundar sig på förordningen, skall utgå. Kammarkollegiet anför som motiv för framställningen i huvudsak följande.

Dispositionsförordningen föreskriver inskränkning i ägarens rätt att disponera skogen till vissa av kronan upplåtna fastigheter i Norrland och Kopparbergs län. Ägarna till dessa fastigheter får enligt förordningen ur skogen hämta erforderligt virke och bränsle till husbehov men därutöver avverka skog endast efter utsyning och stämpling av skogstjänstemän. Förordningen tillkom för att förebygga den skogsförödelse som ansågs råda i nämnda trakter, där genom avvitrings- och nybyggesväsendet stora skogsområden överfördes från allmän till enskild ägo.

Genom senare författningar rörande ägares förfoganderätt över skog har dispositionsförordningen enligt kollegiet stegvis förlorat sin praktiska betydelse. Sålunda miste förordningen sin verkan i Norrbottens och Västerbottens lappmarker genom 1915 års lappmarksförordning. Genom en 1929 genomförd ändring i skogsvårdslagen blev denna lag tillämplig på alla landets skogar utanför lappmarkerna. Därmed hade dispositionsförordningens bestämmelser om hur skogen må disponeras blivit för hela det berörda området ersatta av stadganden i andra författningar. Den administrativa föreskriften i förordningens 3 §, att i alla beslut om skatteomföring uttryckligen skall angivas huruvida hemmansägaren över nybyggets skog åtnjuter full skattemannarätt eller allenast den inskränktare rätt som omförmäles i förordningens 1 §, gäller däremot allttjämt. Då numera alla av nybyggen uppkomna hemman åtnjuter full skattemannarätt i förordningens mening, torde nämnda föreskrift emellertid inte fylla någon uppgift. Föreskriften efterlevs ej heller längre.

Yttranden. *Domänstyrelsen* tillstyrker att dispositionsförrordningen upphäves eftersom den förlorat reell betydelse. *Lantmäteristyrelsen* tillstyrker likaledes kammarkollegiets förslag och förklarar sig beredd att utfärda föreskrift om att anteckningar i jordregister rörande inskränkt dispositionsrätt skall utgå.

VI. Vissa jämkningar beträffande beslutanderätten i fråga om domänverkets markinköp

Nuvarande förhållanden. De grundläggande reglerna för domänverkets markinköp har fastställts genom beslut av 1911 och 1912 års riksdagar (prop. 1911: 214; rskr. 216 och prop. 1912: 200; rskr. 264). Enligt dessa beslut gäller att för försålda kronoegendomar inflytande köpeskillingar skall förvaltas och redovisas såsom tillgång på statens domäners fond, till dess de enligt beslut av Kungl. Maj:t får disponeras för inköp av skogsmark samt för inlösen av ströängar. Den för ändamålet avsedda delfonden benämnes markfonden.

Under senare år har beslutanderätten beträffande vissa markinköp delegerats från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen. Sålunda har styrelsen efter beslut av 1958 års riksdag (prop. A 74; JoU A 14; rskr. A 209) bemyndigats att inköpa sådan tomtmark, som är avsedd att inom en nära framtid användas uteslutande för arbetar- och förmansbostäder. Såsom villkor för bemyndigandet gäller att styrelsen skall samråda med vederbörande lantbruksnämnd och länsbostadsnämnd samt med andra berörda länsorgan och kommuner.

Enligt beslut av 1959 års riksdag (prop. 148; JoU 30; rskr. 284) har styrelsen erhållit bemyndigande att för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten, d. v. s. sådana byten, som ej sker jämlikt jorddelningslagstiftningen. Som förutsättning för detta bemyndigande gäller, att vederbörande lantbruksnämnd och fastighetsbildningsmyndighet tillstyrker markbytet.

Efter beslut av 1960 års riksdag (prop. 62; JoU 18 och 32; rskr. 305) erhöll domänstyrelsen rätt att inlösa de ströängar, som med hänsyn till ämbetsverkets företagsekonomiska intressen anses böra införlivas med omgivande mark. Vidare beslöt samma riksdag (prop. 80; JoU 14; rskr. 179) medgiva att domänstyrelsen bemyndigas att i viss utsträckning besluta om förvärv av mark från lantbruksnämnd. Som förutsättning gäller, *dels* att förvärven huvudsakligen innebär ur arronderingssynpunkt önskvärda marktillskott, *dels* att det är fråga om ett förfarande, som är jämförbart med markbyte, eller om avyttring av skogslotter, som uppenbarligen inte ens på lång sikt kan utnyttjas i den fortsatta rationaliseringsverksamheten *dels* ock att köpeskillingen i det enskilda fallet ej överstiger 100 000 kr.

Domänstyrelsen skall årligen inkomma till Kungl. Maj:t med redogörelse för utnyttjandet av bemyndigandena.

Tidigare förslag om ytterligare delegering av inköpsrätt. *Domänstyrelsen* har bl. a. i skrivelser 1948, 1952 och 1956 hemställt om ökade befogenheter att företaga markinköp. I den sistnämnda skrivelsen av den 30 januari 1956 anförde styrelsen i huvudsak följande.

Inköpsärendena i fråga om skog och skogsmark kräver i regel mycket snabb handläggning. Anbudstiden är nämligen ofta mycket kort, ibland är den så begränsad, att ärendet ej hinna underställas Kungl. Maj:ts prövning. Från dessa affärsmässiga synpunkter skulle ett inköpsbemyndigande medföra stora fördelar. På grund härav hemställer styrelsen om bemyndigande att utan medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall förvärva fastigheter, vilka var för sig betingar en köpeskilling ej överstigande 100 000 kr. Som förutsättning för att utnyttja ett sådant bemyndigande bör gälla att vederbörande lantbruksnämnd tillstyrker inköpet och att redogörelse för inköpen årligen ingives till Kungl. Maj:t.

Av innehållet i remissyttrandena över framställningen torde få återgivas följande.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ansåg, att en utvidgning i domänstyrelsens befogenhet att förvärva skogsmark borde anstå tills vidare i avvaktan på de förslag i skogsfrågan, som vore att vänta från 1955 års skogsvårdsutredning och 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning.

Statskontoret uttalade, att frågan om behovet av ökade befogenheter för vederbörande affärsverksstyrelser skulle underkastas en ingående prövning av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna. I avvaktan på resultatet härav borde någon ändring av domänstyrelsens befogenheter inte vidtagas.

Kammarkollegium ansåg, att tillräckliga skäl inte förelåg att till domänstyrelsen delegera rätten att inköpa skogsmark.

Lantbruksstyrelsen tillstyrkte domänstyrelsens framställning under förutsättning att som villkor för utnyttjandet av ett bemyndigande föreskrevs, att lantbruksstyrelsen tillstyrkt inköpet. Den föreslagna värdegränsen, 100 000 kr. i köpeskilling, ansåg styrelsen innebära en lämplig uppdelning av inköpen mellan sådana, där endast jordbrukspolitiska intressen av mera begränsad omfattning borde beaktas och sådana, som vore av den storleksordning att de borde underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Sveriges lantbruksförbund avstyrkte framställningen, då det befarades att domänverkets inköpsverksamhet mera komme att inriktas på de mindre skogsegendomarna och att därigenom strukturrationaliseringen av det mindre bondeskogsbruket skulle motverkas.

Riksförbundet Landsbygdens folk hade intet att erinra mot domänstyrelsens hemställan, då den föreslagna decentraliseringen av inköpsbefogenheterna självfallet inte kunde medföra någon ändring av de allmänna riktlinjerna för statens jord- och skogspolitik.

I detta sammanhang torde också böra erinras om att *riksdagens revisorer* i sin berättelse för år 1957 uttalade, att under årens lopp på grund av markförsäljningar ett betydande kapital samlats på markfonden. Enligt revisorernas mening kunde det inte anses tillfredsställande, att så skedde utan att återförvärv kom till stånd. Revisorerna ansåg önskvärt, att det allmännas

markpolitik bedrevs efter sådana linjer, att de beträffande markfondens handhavande fattade riksdagsbesluten kunde praktiskt fullföljas.

I sitt yttrande över revisorernas berättelse anslöt sig *domänstyrelsen* i allt väsentligt till revisorernas uttalande och hemställde om bemyndigande att själv förvärva fastigheter i samma omfattning som yrkats i 1956 års skrivelse.

Statsutskottet anslöt sig i utlåtande (1958: B 34) över revisorernas berättelse i huvudsak till vad i denna anförts i förevarande fråga. Rörande det i domänstyrelsens remissutlåtande framlagda förslaget till konkret åtgärd förutsatte utskottet, att Kungl. Maj:t ägnade förslaget en välvillig prövning och, i den mån det för sitt förverkligande krävde riksdagens medverkan, till riksdagen gjorde den framställning som kunde vara påkallad. *Riksdagen* godkände (rskr. B 56) vad utskottet anförde.

I proposition 1959:148 uttalade departementschefen i samband med förenämnda förslag om vidgade befogenheter för domänstyrelsen i fråga om avtalsbyten att han ej f. n. kunde tillstyrka någon ytterligare delegation av inköpsrätten. Riksdagen (rskr. 284) hade ingen erinran mot detta uttalande.

Betänkande av 1953 års utredning angående de statliga företagsformerna.

I den 20 augusti 1960 avgivet betänkande (SOU 1960: 32) behandlar 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna bl. a. domänverket. Utredningens uttalanden i de hänseenden, som i förevarande sammanhang är av intresse, innebär huvudsakligen följande.

Domänverkets huvuduppgift är att bedriva skogsbruk på statens skogs-egendomar. Enligt de riktlinjer som uppdragits för domänverkets förvaltning av skogarna, skall skogsbruket inriktas på uthållighet och en så vitt möjligt jämn avverkning samt en hög avkastning i pengar. Bl. a. det förhållandet att domänverket dels befinner sig i konkurrens med andra skogsbruk, dels är beroende av prisläget på världsmarknaden, gör att verket har behov av en tämligen stor frihet inte bara beträffande prispolitiska frågor utan även i fråga om investeringarna.

Utredningen framhåller betydelsen av att affärsverken beträffande de rent affärsmässiga dispositionerna, som har betydelse för affärsdriftens konkurrensförmåga och lönsamhet, har en så självständig ställning att affärsverksamheten i sina detaljer inte blir beroende av statsmakternas beslut. En följd av affärsverksstyrelsernas självklara uppgift att söka tillvarata alla möjligheter till affärsmässighet i sitt handlande bör vara att om styrelserna i sin verksamhet finner att gällande författningsbestämmelser eller instruktioner utgör hinder för affärsdriften, bör de taga initiativ till de åtgärder, som — under beaktande av allmänna samhällseliga synpunkter — anses böra vidtagas för att undanröja dessa hinder.

Domänstyrelsen instämmer i remissyttrande över betänkandet i utredningens uttalande om behovet av ökad handlingsfrihet. Styrelsen tager samtidigt upp frågan om dess befogenhet att själv besluta om markinköp och anför därvid i huvudsak följande.

Det är styrelsens uppfattning, att dessa befogenheter bör utvidgas ytterligare. Statsmakterna har bestämt, att markfondens medel skall användas till

inköp för domänfondens räkning av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Frågan har senast behandlats av riksdagens revisorer år 1957 och av 1959 års riksdag. Enär med vissa undantag markinköpsfrågor måste underställas Kungl. Maj:t, händer det emellertid stundom, att inköp av enskilda objekt ej kan slutföras på grund av den tidsåtgång avvaktan av Kungl. Maj:ts beslut innebär. Eftersom samråd alltid sker med vederbörande lantbruksnämnd, innan domstyrelsen tager ställning till dylika inköpsfrågor, beaktas jordbrukets intressen. Styrelsen har tidigare i olika sammanhang hemställt om ökade befogenheter och är alltjämt av den uppfattningen att ur såväl administrativ förenklingssynpunkt som med hänsyn till säljarnas förklarliga intressen av snabba avslut styrelsen bör erhålla ökade befogenheter även i fråga om inköp av fastigheter, som tillhör enskilda personer. Det är därför enligt styrelsens mening lämpligt, att den rätt som tillerkänts domänstyrelsen att för högst 100 000 kr. inköpa mark, som tillhör lantbruksnämnd, utsträcker till att avse även inköp av enskilda tillhöriga fastigheter under förutsättning dock att vederbörande lantbruksnämnd intet har att erinra mot förvärvet samt att redogörelse för inköpen årligen ingives till Kungl. Maj:t.

Departementspromemorian. I promemorian har redovisats omfattningen av de inköp av fast egendom för domänverket, varom Kungl. Maj:t meddelat beslut under de senaste tio åren. Inköpsverksamheten framgår av följande sammanställning.

Av Kungl. Maj:t beslutade inköp av mark med medel från domänverkets markfond

År	Köpeskilling högst 100 000 kr.				Totalt			
	antal köp	areal, ha		köpeskilling kr.	antal köp	areal, ha		köpeskilling kr.
		inägojord	skogs- mark			inägojord	skogs- mark	
1951	21	52	421	413 240	21	169	773	1 038 240
1952	41	132	313	823 371	46	225	1 380	2 565 501
1953	29	48	274	611 969	29	48	274	611 969
1954	46	139	410	947 090	49	144	597	1 364 065
1955	50	136	696	949 911	53	288	1 269	1 982 911
1956	43	135	701	1 130 143	45	153	5 397	6 120 143
1957	47	130	601	921 460	51	206	1 288	2 694 160
1958	50	167	850	1 342 935	57	400	3 055	5 608 935
1959	42	235	1 149	1 388 709	50	496	3 599	6 043 709
1960	52	259	944	1 416 573	54	466	1 810	4 056 573
Summa	421	1 433	6 359	9 945 401	458	2 595	19 442	32 086 206

I promemorian anföres att av det totala antalet förvärv det helt övervägande antalet avsett objekt, där köpeskillingen understigit 100 000 kr. Det har endast undantagsvis förekommit, att lantbruksnämnd eller fastighetsbildningsmyndighet ej tillstyrkt dessa förvärv. Nuvarande ordning med beslutanderätten förlagd till Kungl. Maj:t är i dylika fall administrativt tyngande för såväl Kungl. Maj:ts kansli som domänstyrelsen. Därtill kommer,

såsom framgick av domänstyrelsens remissyttrande över företagsformsutredningens betänkande, andra olägenheter. Dessa torde bl. a. medföra att möjligheterna att åstadkomma ur samhällsekonomisk synpunkt angelägna arronderingsförbättringar av skogsmark försvåras på grund av tidsutdräkten. Med hänsyn härtill samt till vad företagsformsutredningen allmänt uttalat angående domänverkets ställning, synes det vara påkallat att befogenheten för domänstyrelsen att själv besluta angående markförvärv vidgas. Härför talar vidare det förhållandet att erfarenheterna av de tidigare delegeringsbesluten varit enbart goda. En ytterligare delegering bör dock begränsas såtillvida, att det utvidgade bemyndigandet blott avser beslut om inköp i fråga om förvärv, där köpeskillingen för det aktuella objektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. Såsom förutsättning bör gälla, att vederbörande lantbruksnämnd och, i förekommande fall, fastighetsbildningsmyndighet tillstyrkt förvärvet. Det bör åligga domänstyrelsen att årligen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse rörande förvärven.

Yttranden. *Lantbruksstyrelsen* anser, att det jordbrukspolitiska intresset beträffande markinköpen blir tillfredsställande tillgodosett genom att bemyndigandet endast skulle gälla, i de fall lantbruksnämnd tillstyrkt förvärvet. Styrelsen förutsätter att, om inköpsärendet av ifrågavarande slag bringas under styrelsens behandling genom underställning eller på annat sätt, dess tillstyrkan skall utgöra villkor för att bemyndigandet skall gälla. Styrelsen, som finner den föreslagna anordningen väl underbyggd, tillstyrker densamma.

Statskontoret erinrar om att de medel som står domänverket till buds för markinköp är begränsade till på markfonden disponibla försäljningsmedel. Därmed är ramen för inköpsverksamheten given. Med hänsyn till den värderingstekniska och affärsmässiga kompetensen samt till kravet på enklare och snabbare handläggning av inköpsärendena är en utsträckt handlingsfrihet för domänstyrelsen befogad. Statskontoret har därför inte något att erinra mot att styrelsen meddelas vidgade befogenheter i enlighet med vad som föreslagits i promemorian.

Kammarkollegiet finner numera övervägande skäl tala för att domänstyrelsen bör erhålla vidgad befogenhet att besluta om markinköp. Då den i promemorian föreslagna avgränsningen av befogenheten synes lämplig, tillstyrker kammarkollegiet förslaget.

Sveriges lantbruksförbund, som avstyrker förslaget, framhåller inledningsvis, att förevarande fråga i och för sig är av administrativ natur och därför inte borde föranleda annat än formell erinran. Förbundet anser emellertid, att det framlagda förslaget inte är av rent administrativ art samt anför som skäl för sitt avstyrkande i huvudsak följande.

Domänverkets resurser att inköpa mark ökar främst genom den vinst som göres vid försäljning av bl. a. tomtmark. Dessa ökade resurser väntas, om

förslaget genomföres, komma att alltmer inriktas på det mindre bondeskogsbruket. Detta skulle medföra en övermäktig priskonkurrens för skogsbehövande grannar och motverka den strukturrationalisering av det mindre bondeskogsbruket, som staten genom lantbruksnämnderna söker genomföra. Lantbruksförbundet avstyrker därför det framlagda förslaget och föreslår i stället att frågan om domänverkets markfond utredes, förslagsvis av 1960 års jordbruksutredning. Därest den föreslagna ändringen ändå genomföres, föreslår förbundet, att bemyndigandet begränsas till att gälla endast om lantbruksstyrelsen efter hörande av vederbörande lantbruksnämnd tillstyrkt förvärvet.

Riksförbundet Landsbygdens folk avstyrker också förslaget samt hänvisar till att förbundets riksstämma år 1961 uttalat bl. a. följande.

Domänverkets expansiva inköspolitik har medfört en successiv utökning av statens skogsinnehav på bekostnad av det enskilda skogsbruket. Därvid har bl. a. använts de vinstmedel, som influtit till markfonden genom försäljning av tomtmark och liknande. Denna utveckling är inte förenlig med markfondens ursprungliga syfte och de allmänna riktlinjerna för jordpolitiken. Statens markinnehav i jordbruksbygderna bör successivt avvecklas och marken, där så är lämpligt, användas för komplettering av enskilda fastigheter. Statens aktivitet kunde i stället inriktas på områden där samhällseliga insatser befinnes angelägna.

Riksförbundet ifrågasätter nu, om inte en omprövning av markfondens användning bör ske. Med hänsyn till den under senare år ökade inköpsaktiviteten från domänverkets sida avstyrker förbundet det föreliggande förslaget. Förbundet anför vidare..

Kravet på att vederbörande lantbruksnämnd skall ha tillstyrkt förvärvet är inte tillfyllest. Riksförbundet motsätter sig emellertid inte en administrativ förenkling av här ifrågavarande förvärv. En förutsättning är dock att varken de lokala eller centrala jordpolitiska organens inflytande åsidosättes. Sålunda bör såväl lantbruksnämnden som lantbruksstyrelsen höras och vara ense om att tillstyrka förvärvet. Lantbruksstyrelsens medverkan motiveras med att arronderingsförbättrande förvärv bör genom styrelsens förmedling kunna kombineras med markbyten olika ägarkategorier emellan bl. a. över länsgränserna.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund förutsätter, att en ändring av ifrågasatt slag ej får försämra bondeskogsbrukets möjligheter till strukturrationalisering.

Även om kompletteringsbehov inte föreligger i en trakt, där domänverket avser att köpa mark, kan lantbruksorganisationen behöva förvärva marken i fråga för att kunna byta till sig annan mark, som erfordras för kompletteringsändamål. Då sådana markbyten även sker över länsgränserna, bör den jordpolitiska prövningen göras av lantbruksstyrelsen efter hörande av berörda lantbruksnämnder. Härigenom vinnes också en mera likformig bedömning. Med hänsyn till att 1960 års jordbruksutredning skall behandla bl. a. strukturfrågorna, varvid domänverkets och markfondens roll i sammanhanget torde uppmärksammas, anser förbundet anledning ej föreligga att nu ändra gällande bestämmelser.

Förbundet vill således inte nu tillstyrka det framlagda förslaget, men förordar att, om det ändå genomföres, lantbruksstyrelsens tillstyrkan skall ställas såsom villkor för domänstyrelsens beslutanderätt.

VII. Bostadslån till skogsarbetare vid domänverket

Tidigare riksdagsbeslut. I syfte att giva domänstyrelsen möjlighet att liksom de större skogsbolagen trygga sitt behov av fast anställda skogsarbetare medgav 1955 års riksdag att ett belopp av högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster fick under år 1955 disponeras för utlämnande av bostadslån till dylika arbetstagare. Jordbruksutskottet underströk dock i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ämnet, att verkets arbetskraftsbehov i första hand borde tillgodoses genom anlitande av kronotorpare, skogsjordbrukare och därmed jämställda.

I fråga om utformningen av låneverksamheten innebar riksdagsbeslutet att lånen skulle avses för förvärv, uppförande och förbättring av eget hem samt att lån även skulle kunna lämnas till förvärv av tomt. Lånen, som skulle vara avskrivningslån och beviljas efter samråd med länsbostadsnämnd och lantbruksnämnd, skulle utgå med högst 4 000 kr. samt vara ränte- och amorteringsfria så länge låntagaren innehade fast anställning som arbetare vid domänverket och fullgjorde sina skyldigheter enligt anställningsavtalet. Därest anställningen upphörde innan lånet till fullo avskrivits, skulle resterande del av lånet förfalla till betalning sex månader efter upphörandet, såvida ej särskild överenskommelse träffades mellan domänverket och låntagaren om avbetalning under viss period från anställningens upphörande. Säkerhet för lånen genom inteckningar skulle regelmässigt krävas, dock skulle Kungl. Maj:t äga rätt att medgiva dispens från detta lånevillkor. Låntagare skulle förbinda sig att fullgöra minst 100 dagsverken per anställningsår. Lånen skulle avskrivas med 200 kr. årligen vid ett arbetsåtagande av 100—124 dagsverken per anställningsår. Ett större antal fullgjorda arbetsdagar skulle berättiga till avskrivning med högre belopp. Vid minst 250 dagsverken årligen skulle avskrivningsbeloppet uppgå till 500 kr. Särskilda avskrivningsregler skulle gälla vid force majeure eller särskilt ömmande omständigheter ävensom vissa uppsägningsregler vid underlåtelse att fullgöra arbetsåtagande m. m. I övrigt skulle det ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på domänstyrelsen att meddela närmare bestämmelser angående låneverksamheten.

Samma bestämmelser, som riksdagen godkände för långivningen under år 1955, har gällt för den låneverksamhet som senare skett. Sammanlagt har riksdagen för åren 1955—1961 medgivit att tillhopa 5 200 000 kr. av domänverkets driftsinkomster fått disponeras för att bevilja bostadslån. .

Domänstyrelsens förslag. Domänstyrelsen föreslår, att maximibeloppen för bostadslån till domänverkets fast anställda skogsarbetare höjes till 8 000 kr. Grunderna i övrigt för långivningen bör kvarstå med den ändringen att de årliga avskrivningsbeloppen höjes i proportion till maximibeloppets ök-

ning, d. v. s. till det dubbla. De nya bestämmelserna bör enligt styrelsen få tillämpas retroaktivt för lån beviljade efter den 1 november 1961. Under förutsättning att ändringsförslagen genomföres, beräknar styrelsen ett totalt medelsbehov av 2 500 000 kr. fram till den 31 december 1962. Styrelsen hemställer därför om bemyndigande att under 1962 för bostadslån till fast anställda arbetare få disponera dels 1 500 000 kr. av domänfondens driftmedel, dels den till ca 1 000 000 kr. uppgående odisponerade delen av tidigare för ändamålet avsatta medel.

Styrelsen anför beträffande behovet av skogsarbetare vid domänverket följande.

Före andra världskriget utnyttjade skogshanteringen huvudsakligen tillfällighetsarbetare och skogen betraktades i viss mån som reservarbetsplats för från annan verksamhet friställd arbetskraft. Efter hand har emellertid en modernare syn på skogsbruket vuxit fram. Man syftar nu mera till ett långsiktigt bedrivet uppbyggnadsarbete, vilket gör det nödvändigt att hålla kalavverkningar och åtgärder för återväxten någorlunda konstanta år från år. Samtidigt med denna utveckling har inom storskogsbruket en ökad känsla för de anställdas trygghet vuxit fram. Detta gör att antalet fast anställda skogsarbetare har ökat starkt.

I anslutning till den sålunda redovisade utvecklingen på den skogliga arbetsmarknaden pekar styrelsen på den pågående befolkningsomflyttningen från landsbygden till tätorterna. Denna omflyttning kan väntas fortsätta, vilket gör att domänverkets arbetskraftsfrågor under 1960-talet måste ägnas den allra största uppmärksamhet. Enligt styrelsens mening bör skapandet av en kår av yrkesskickliga, fasta skogsarbetare vara det huvudsakliga målet för arbetskraftspolitiken inom verket. Härigenom tillvaratages inte endast verkets ekonomiska intressen utan beredes även den anställda arbetskraften en tryggad och jämn utkomst.

För att erhålla underlag för utformningen av sin arbetskraftspolitik har styrelsen utfört en arbetskraftsutredning avseende perioden 1960—1969.

Utredningen visar att behovet av arbetskraft under perioden minskar från 3,0 milj. till 2,2 milj. dagsverken. Trots detta och oaktat att antalet fast anställda arbetare — kronotorpare och skogsjordbrukare ej inräknade — under den senaste femårsperioden kunnat ökas med ca 1 600 man, beräknar styrelsen nyrekryteringsbehovet under 1960-talet av nämnda kategori arbetare till ca 3 000 man. Huvuddelen av dessa bör ha egna bostäder. I utredningen har styrelsen räknat med att 70 procent av alla arbeten framdeles kommer att utföras av fast anställda. Hänsyn har tagits till den naturliga minskningen av antalet kronotorp och skogsjordbruk.

Styrelsen påpekar i sammanhanget, att kraven på den kontrakterade arbetsföretagets längd numera skärpts, så att lägre arbetsgaranti för fast anställda arbetare än 250 dagar per år som regel inte godtages. Undantag gäller dock för bl. a. kronotorpare och skogsjordbrukare.

Styrelsen erinrar om att domänverkets bostadslångivning nu liksom tidigare avser att underlätta rekryteringen av arbetskraft. Långivningen har visat sig vara ett viktigt hjälpmedel härför. Lån har sålunda beviljats 931 arbetare under åren 1955—1960. Effekten har emellertid efter hand försva-

gats, bl. a. beroende på att byggnadskostnaderna stegrats samt på att de större enskilda skogsarbetsgivarna höjt beloppen i den motsvarande stöd-givning som de bedriver. De flesta enskilda, större skogsarbetsgivarna lämnar nämligen någon form av bidrag och lån för uppförande eller förbättring av eget hem. De kontanta lånebeloppen varierar starkt mellan olika företag men ligger i de flesta fall betydligt över 4 000 kr.

Om bostadslånens effekt skall kunna bibehållas och domänverket inte skall råka i ett försämrat konkurrensläge i fråga om arbetskraften, anser styrelsen det nödvändigt med en väsentlig höjning av det maximala lånebeloppet.

Yttranden. Samtliga remissinstanser tillstyrker domänstyrelsens framställning. Av yttrandena torde få återges följande.

Riksrevisionsverket erinrar om att domänverket under den senaste fem-årsperioden kunnat öka antalet fast anställda skogsarbetare med ca 1 600 man. Domänverket väntas under kommande år liksom tidigare befinna sig i ett svårt konkurrensläge, när det gäller att rekrytera skogsarbetare. Med hänsyn till att enskilda skogsägare numera avsevärt höjt sina låne- och bidragsbelopp till uppförande av bostäder, tillstyrker riksrevisionsverket framställningen.

Bostadsstyrelsen uttalar som sin erfarenhet, att det statliga bostadsstödet är otillräckligt för flertalet skogsarbetare i de nordliga skogslänen. Detta beror dels på de relativt höga byggnadskostnaderna i inlandskommunerna, dels på skogsarbetarnas begränsade inkomster. För att kunna fylla behovet av arbetskraft har skogsägarna tvingats att i olika former subventionera bostadskostnaderna. Då de subventioner som andra skogsägare lämnar överstiger det belopp som domänverket får bevilja, anser styrelsen det befogat med en höjning av maximibeloppet för bostadslån till domänverkets fast anställda arbetare.

Svenska skogsarbetareförbundet framhåller, att även skogsarbetarna kräver trygghet i anställningen och årsarbete. En viktig detalj i samband med rekryteringen av arbetskraft till skogen är att bostadsfrågan löses på ett tidsenligt och rationellt sätt. Förbundet anser, att domänverket bör sättas i stånd att lämna samma förmåner i detta avseende som de privata företagen.

VIII. Disposition av medel som anvisats för uppförande av tjänstebostäder vid domänverket

Domänstyrelsens framställning. Domänstyrelsen har hemställt om bemyndigande att utan framställning i varje särskilt fall få disponera 400 000 kr. av det ej utnyttjade beloppet under det senast för budgetåret 1961/62 anvisade investeringsanslaget till tjänstebostäder för domänverket för att uppföra uthyrningsbostäder för domänverkets befattningshavare.

Såsom motiv för framställningen anför domänstyrelsen i huvudsak följande.

Kungl. Maj:t har den 20 oktober 1961 beslutat att domänstyrelsens framställning den 12 december 1959 angående bemyndigande för domänverket att fastställa egen bostadstvångsförteckning inte skall föranleda någon

Kungl. Maj:ts åtgärd. Domänverkets behov av vissa bostäder för befattningshavare, som skall vara placerade på sådan ort, där lämplig bostad inte visat sig vara möjlig att uppbringa och där ej heller sådan byggnadsverksamhet som kan medföra tillgång till hyresbostad är att påräkna, kvarstår likväl. Domänstyrelsen finner det möjligt att nu begränsa anspråken på medel här för till 400 000 kr. av det till totalt ca 833 000 kr. uppgående belopp, som kvarstår outnyttjat av de för uppförande av tjänstebostäder anvisade medlen.

IX. Departementschefen

I det föregående har närmare redovisats ett flertal förslag som syftar till att anpassa domänverkets uppgifter efter utvecklingen och att underlätta dess verksamhet. Vad först angår *natur- och fritidsverksamheten å kronans skogar* förtjänar det enligt min mening prövas, att, såsom domänstyrelsen förordnat, vidtaga särskilda åtgärder för fritidsbesök på kronoskogar. Att så sker torde nämligen ofta vara erforderligt för att skydda skogarna mot skadegörelse eller besvärande intrång av besökarna. Genom att i viss utsträckning koncentrera åtgärderna till områden utanför tätorternas närmare grannskap vinnes också en större spridning av fritidsbesökarna, varigenom bör kunna undvikas att dessa verkar hindrande eller störande på skogsbrukets rationella bedrivande. I sammanhanget vill jag erinra om att större enskilda markägare, såsom skogsbolag, redan anordnar särskilda fritidsområden på sina marker.

Kostnaderna för verksamheten bör, såsom domänstyrelsen föreslagit, bestridas av driftmedel. Styrelsen har beräknat medelsbehovet till 500 000 kr. under de tre första åren och därefter till omkring 200 000 kr. för år. För egen del anser jag, att den årliga medelsdispositionen för ändamålet bör vara av något mindre omfattning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma beloppet i fråga i samband med ställningstagande till generalförslaget angående domänverkets driftkostnader.

Någon ändring i förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar synes ej vara erforderlig för ändamålet. Kungl. Maj:t torde dock böra inhämta riksdagens bemyndigande att årligen avdela medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida utgifter för verksamheten.

Domänstyrelsen har vidare föreslagit att frågor rörande jakt och fiske samt naturskydd jämte de uppgifter som föranledes av nyssnämnda anordnande av fritidsområden skall sammanföras till en särskild avdelning under andra skogsbyrån. Jag finner detta förslag ändamålsenligt, men anser att avdelningen bör vara fristående från byråindelningen. Därest riksdagen ej har något att invända mot organisationsändringen, torde Kungl. Maj:t senare böra besluta att för chefen för denna avdelning från och med den 1 juli 1962 inrätta en avdelningsdirektörstjänst i Be 1. Samtidigt bör den i domänstyrelsens framställning nämnda, vakanta jägmästartjänsten i Ae 24 indragas.

Frågan om *förvaltningen av renbetesfjällen* har, såsom framgår av den tidigare redogörelsen, utförligt behandlats i utredningar och remissyttranden. Domänstyrelsen har föreslagit, att renbetesfjällen helt skall inordnas under domänverkets förvaltning och att avkastningen skall tillföras domänverket. Därigenom kan enligt styrelsens mening en tyngande särredovisning till statens lappfond undvikas och bättre förutsättningar för erforderliga skogliga förnyelseåtgärder åstadkommas. Å andra sidan har 1960 års lappfundsutredning och de flesta remissinstanserna ansett, att nettoavkastningen av såväl renbetesfjällens skogar som andra lappfondsskogar även i fortsättningen bör komma samerna tillgodo. Under utredningsarbetet har därjämte ifrågasatts, om ej samerna själva skulle kunna övertaga förvaltningen av skogarna.

Den sist antydda lösningen anser jag vara förenad med uppenbara nackdelar. Kostnaderna för en sådan förvaltning kan nämligen väntas bli väsentligt större än om domänverkets resurser utnyttjas. Även möjligheterna att finansiera erforderliga investeringar för skogsvårds- och vägbyggnadsåtgärder torde vara mera begränsade. Dessutom skulle svårigheter uppkomma på grund av variationerna i avkastningen. Starka motiv föreligger därför enligt min mening för att förvaltningen av lappfondsskogarna alltjämt sker genom domänverkets försorg.

Det synes mig vidare angeläget, att domänverkets förvaltning av skogarna kan inriktas på ett rationellt och långsiktigt skogsbruk. Detta bör dock ske utan att avkastningen undandrages statens lappfond och därigenom samerna. Överläggningar har ägt rum med domänstyrelsen och Svenska samernas riksförbund rörande en sådan form för domänverkets förvaltning av lappfondsskogarna att utan för domänverket betungande särredovisning lappfonden skall kunna tillföras en jämn avkastning därifrån.

Mot bakgrunden härav vill jag förorda, att förvaltningen av lappfondsskogarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, innefattande jämväl de s. k. lapprutorna men ej de s. k. lappskolborden, under 50 år, räknat från och med den 1 juli 1962, uppdrages åt domänstyrelsen att genomföras på de grunder som allmänt gäller för kronoparker. För investeringsåtgärder å dessa skogar bör domänverkets förnyelsefond tagas i anspråk. Samerna bör beredas viss möjlighet att följa skogarnas förvaltning genom den särskilda rennäringsnämnd, som föreslagits i årets statsverksproposition (IX ht, p.7).

Såsom förut antytts är det ofrånkomligt att nettoavkastningen från lappfondsskogarna växlar från år till år. Med hänsyn till behovet av att en så långt möjligt jämn avkastning tillföres lappfonden, vill jag förorda att till fonden årligen skall inlevereras genomsnittsvärdet av den nettoavkastning som kan beräknas uppkomma under upplåtelseperioden. Självfallet är det ej möjligt att annat än ungefärligen uppskatta denna avkastning. Viss ledning erhålles dock av att skoglig expertis uppgivit, att nettoavkastningen av skogsbruk på marker med motsvarande läge i genomsnitt kan beräknas

till cirka två procent av taxeringsvärdet, vilket i detta fall skulle innebära en avkastning på omkring 200 000 kr. för år. Under budgetåren 1943/44—1954/55 lämnade renbetesfjällen en nettoavkastning av i medeltal drygt 220 000 kr. för år. Under åren därefter har, av skäl som beröres i det följande, underskott uppkommit. Med hänsyn till att avkastningen under budgetåren 1943/44—1954/55 ej torde vara helt representativ för avkastningen på lång sikt ävensom till att i taxeringsvärdet för renbetesfjällen i viss omfattning torde ingå andra värden än de som avser skogsbruket, har jag stannat för att föreslå att det belopp, som årligen skall tillföras lappfonden, nu bör fastställas till 150 000 kr. Vid de förut nämnda överläggningarna har domänstyrelsen förklarat detta belopp vara alltför högt räknat. Samerna har däremot framfört alternativa förslag med något högre belopp. Det belopp jag förordat bör inlevereras till lappfonden den 1 juli varje år samt anknytas till lämplig index så att realvärdet därav bibehålles under förvaltningsperioden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att årligen i samband med prövningen av domänstyrelsens generalförslag fastställa det belopp som sålunda skall tillföras lappfonden. Skulle oaktat indexregleringen uppenbart orimliga disproportioner senare uppstå mellan det enligt förut angivna normer beräknade beloppet och skogarnas långsiktiga värde eller under perioden inträffade organisatoriska förändringar så motiverar bör Kungl. Maj:t äga efter framställning av rennäringsnämnden eller domänstyrelsen även av sådant skäl jämka beloppet. Nämnda ordning medför att någon särskild, specificerad bokföring vid domänverket beträffande lappfondsskogarna ej skall behöva ske i fortsättningen.

Skogsbruket å renbetesfjällen har under senare år medfört underskott, som nu totalt uppgår till cirka 1 700 000 kr. Detta beror till stor del på att domänverket för sin ändamålsenliga skötsel av skogarna funnit erforderligt att vidtaga vägbyggnads- och skogsvårdsinvesteringar som ej kunnat täckas av inflytande inkomster. Under beaktande av att möjligheter ej funnits att för dessa investeringskostnader anlita domänverkets förnyelsefond eller att erhålla stöd från vederbörliga bidragsanslag anser jag att någon återbetalning ej bör ske från lappfonden. Det bör i sammanhanget framhållas, att de gjorda investeringarna är av långsiktig karaktär och att de följaktligen till väsentlig del blir till nytta för domänverket under förvaltningsperioden. Vid fastställande av det förut angivna beloppet av 150 000 kr. har hänsyn också tagits till en årlig amortering av den skuld, vari lappfonden häftar till domänfonden. Då en årlig nedskrivning av domänfonden skulle bli administrativt otymplig, förordar jag, att denna fond nedskrives med hela det den 30 juni 1962 såsom fordran å lappfonden i domänverkets räkenskaper redovisade beloppet. Riksdagens godkännande torde krävas för att genomföra den nu föreslagna ordningen för förvaltningen av lappfondsskogarna.

Den nya ordningen för förvaltningen av lappfondsskogarna gör arronderingsbyten mellan skogarna och annan kronan tillhörig mark överflödiga.

Däremot torde det, såsom domänstyrelsen framhållit, i vissa fall kunna vara till fördel ur skogsbrukssynpunkt med arronderings- och andra byten mellan lappfondsskogarna och mark i enskild ägo. Noggrann prövning bör dock ske rörande inverkan av eventuella byten på de särskilda rättigheter som tillkommer samerna. Enligt min mening bör därför beslutanderätten i fråga om här avsedda markbyten i princip förbehållas Kungl. Maj:t. I fall, då byte endast avser mindre jämkning, bör dock domänstyrelsen kunna meddela beslut efter tillstyrkan av rennäringsnämnden. Därest försäljning sker av område som ingår i lappfondsskogarna — likaledes efter tillstyrkan av rennäringsnämnden — bör köpeskillingen inlevereras till lappfonden.

I detta sammanhang torde böra anmälas, att domänstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om ändring av 14 § kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 532) angående upplåtelse av kronotorp. Enligt den nuvarande lydelsen av denna paragraf kan kronotorpare erhålla statsbidrag till vissa angivna inre rationaliseringsåtgärder med högst de belopp, vartill bidrag till motsvarande åtgärder kan utgå enligt kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 466) angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Sistnämnda författning ersattes emellertid av kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342) angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. Den föreslagna ändringen, som tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, innebär att anknytning sker till bestämmelserna i sistnämnda kungörelse. Härigenom skulle kronotorpare beträffande det statliga stödet till inre rationalisering åter bli jämställda med övriga jordbrukare. Enligt min mening bör domänstyrelsens framställning biträdas. Jag torde senare, därest riksdagen inte har någon erinran mot den begärda ändringen, få återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om författningsändring.

Härefter torde jag få övergå till frågan, om *kronoarrendators optionsrätt*. Enligt förordningen den 25 maj 1945 (nr 262) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. gäller i detta hänseende i huvudsak att då utarrenderad egendom skall försäljas hembud skall ske till arrendatorn. Antages ej hembud äger domänstyrelsen avgöra om egendomen skall utbjudas till salu eller disponeras på annat sätt. Sedan lång tid tillbaka har dock praxis varit att om arrendatorn ej antagit hembudet utan i stället önskat fortsatt arrende detta ej förvägrats honom. Denna praxis har underställts 1952 års riksdag (prop. 88; JoU 37; rskr. 405), som ej hade någon erinran däremot.

Domänstyrelsens av samtliga remissinstanser tillstyrkta förslag innebär i huvudsak att, om en arrendator inte antager hembud, försäljning i fortsättningen må ske på allmänna marknaden. Även jag ansluter mig i princip härtill. Av företagsekonomiska skäl bör nämligen, såsom domänstyrelsen framhåller, vissa jordbruksegendomar försälas. I en del fall torde också

föreliggande investeringsbehov beträffande byggnader och andra anläggningar vara av sådan storlek att allmänt jordbruksekonomiska skäl talar för att egendomarna ej bör bestå såsom självständiga brukningsenheter. Vidare bör enligt de av 1947 och 1959 års riksdagar antagna jordbrukspolitiska riktlinjerna kronan ej undandraga sig att, i den mån så kan anses behövt, med sin mark medverka till den yttre rationaliseringen i enlighet med för varje annan markägare gällande principer.

Självfallet bör vid överväganden rörande försäljning stor hänsyn tagas till arrendators personliga omständigheter. Vidare är det givet att, såsom bland annat 1960 års arrendelagsutredning uttalat i sitt remissyttrande, vid försäljning arrendator inte bör ställas i sämre läge än det som i motsvarande situation tillkommer en arrendator, på vilkens upplåtelse den sociala arrendelagstiftningen är tillämplig. Det är angeläget att arrendator beredes möjlighet att förvärva fastighet till det lägre pris, som kan komma att bjudas av annan person.

I anledning av vad under remissbehandlingen av domänstyrelsens framställning anförts om önskvärdheten av att köpare kan beviljas tillräckligt långfristig kredit vill jag erinra om att enligt gällande bestämmelser endast två tiondelar av köpeskillingen behöver erläggas kontant och att återstoden kan få gäldas genom avbetalningar under i regel högst tio år.

Den föreslagna ändringen i förfarandet kräver visserligen inte författningsändring men torde likväl med hänsyn till sin betydelse böra underställas riksdagen.

Beträffande vissa, i regel under 1800-talet av kronan till enskilda upplåtna fastigheter i Norrland och Kopparbergs län gäller förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående *dispositionsrätten över skogen d vissa skattehemman*. Förordningen tillkom i syfte att förebygga skövling av skogen på fastigheterna. Dess bestämmelser om hur skogen må disponeras har, såsom framgår av redogörelsen i det föregående, ersatts av stadganden i andra författningar. Dock gäller fortfarande en i förordningen införd administrativ föreskrift rörande anteckning i beslut om skatteomföring av skattemannarättens omfattning. Denna föreskrift fyller numera inte någon uppgift. Vidare är vissa anteckningar i jordregistret, som grundar sig på förordningen, till visst besvär. Jag ansluter mig med hänsyn till det sagda till kammarkollegiets av remissinstanserna tillstyrkta förslag om upphävande av förordningen. Riksdagens medgivande härtill torde behöva inhämtas.

I fråga om *inköp av mark för domänverkets räkning* med anlitan-
ande av markfondens medel har under senare år med riksdagens medgivande
beslutanderätten decentraliserats från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen

beträffande markförvärv för vissa ändamål och förvärv av viss omfattning från lantbruksnämnd. I syfte att ernå önskvärd administrativ förenkling har förslag om ytterligare överföring av beslutanderätt i inköpsärendena till domänstyrelsen framlagts i en i det föregående i sin helhet återgiven departementspromemoria, som varit föremål för remissbehandling.

De i promemorian närmare anförda skälen för en ytterligare decentralisering anser jag vara bärande. Promemorieförslaget kan självfallet inte, såsom i vissa remissyttranden befarats, medföra någon ändring i inköpsverksamhetens inriktning till förfång för storleksrationalisering och arronderingsförbättringar inom det enskilda skogsbruket. Förutsättning för att domänstyrelsen skall äga besluta om inköp skall nämligen vara att vederbörande lantbruksnämnd och, i förekommande fall, fastighetsbildningsmyndighet tillstyrkt förvärvet. Med hänsyn till att lantbruksnämnd är tillståndsmyndighet beträffande ärenden enligt jordförvärvslagen ävensom till det förhållandet att tillstyrkande av denna nämnd ansetts vara tillräckligt för att i vissa fall länsstyrelse skall äga besluta i bolagsförvärvsärenden kan jag ej ansluta mig till den i vissa remissyttranden framförda åsikten att tillstyrkan skall krävas av lantbruksstyrelsen. Har emellertid inköpsärende, varom nu är fråga, enligt gällande grunder för ärendehandläggning inom lantbruksorganisationen kommit under lantbruksstyrelsens prövning bör dennas yttrande gälla. Under hänvisning till här och i promemorian anförda skäl förordar jag, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens medgivande att bemyndiga domänstyrelsen att besluta om inköp i fråga om skogsmark, där köpeskillingen för det aktuella objektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. och där vederbörande lantbruksnämnd eller under i det föregående angiven förutsättning lantbruksstyrelsen och, i förekommande fall, fastighetsbildningsmyndigheten tillstyrkt förvärvet. Domänstyrelsen bör årligen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse rörande förvärv, som skett med stöd av bemyndigandet.

För *bostadslån till fast anställda skogsarbetare vid domänverket* har enligt riksdagens medgivande för åren 1955—1961 fått tagas i anspråk sammanlagt 5 200 000 kr. av domänverkets driftmedel. Av detta belopp var vid 1961 års utgång cirka 1 000 000 kr. ej disponerade. Med hänsyn till domänverkets kvarstående behov av rekrytering av fast anställda skogsarbetare ävensom till önskvärdheten av att denna rekrytering underlättas är det angeläget, att domänverket även i fortsättningen kan lämna ekonomiskt stöd till skogsarbetarnas bostadsanskaffning. Jag anser även, att det till följd av byggnadskostnadernas stegring och utvecklingen i fråga om de enskilda, större skogsarbetsgivarnas motsvarande stödgivning är motiverat med en viss ökning av belopp, vartill lånen högst må uppgå, och med jämkning av de belopp, varmed lånen må avskrivas.

Bestämmelserna för långivningen vid nybyggnad och större ombyggnad

bör enligt min mening med giltighet från den 1 januari 1962 ändras så, att lån må beviljas med belopp motsvarande vad som skulle utgöra låntagarens egen insats i byggnadsföretaget, dock lägst med 4 000 kr. och högst med tio procent av belåningsvärdet, beräknat enligt grunder, som för den statliga bostadslångivningen fastställts av Kungl. Maj:t för lån till småhus. Vidare bör lånebeloppets storlek bero av det arbetsåtagande i domänverkets tjänst, som angives i låntagarens anställningsavtal. Sålunda förordar jag att minimibeloppet, 4 000 kr., skall utgå då arbetsåtagandet omfattar 100—124 dagsverken per anställningsår och maximibeloppet vid ett årligt arbetsåtagande om minst 200 dagsverken. Då anställningsavtalet avser arbetsåtagande mellan 125 och 200 dagsverken för år bör lånebeloppet för varje påbörjat 25-tal dagsverken höjas med en fjärdedel av skillnaden mellan maximi- och minimibeloppet. Vad gäller lånens avskrivning föreslår jag, att denna må ske med 200 kr. årligen vid ett arbetsåtagande av 100—124 dagsverken per anställningsår samt vid åtaganden däröver med ytterligare 100 kr. för varje påbörjat 25-tal dagsverken upp till 249. Högsta avskrivningen, som bör ske vid arbetsåtagande om minst 250 dagsverken för år, kommer alltså att uppgå till 800 kr. I andra hänseenden bör nuvarande allmänna grunder för lånen gälla. Liksom hittills torde det få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på domänstyrelsen att meddela närmare bestämmelser angående låneverksamheten.

Enligt min mening är det tillfyllest att ett belopp om 2 000 000 kr. ställes till förfogande för långivningen under år 1962. Jag föreslår därför, att riksdagens bemyndigande inhämtas att härför anlita dels den odisponerade delen, cirka 1 000 000 kr., av medel som tidigare avsatts för motsvarande långivning, dels 1 000 000 kr. av årets driftsinkomster.

Slutligen vill jag upptaga till behandling frågan om *disposition av vissa tidigare anvisade medel för att bekosta uppförande av tjänstebostäder för domänverkets befattningshavare*. Denna fråga har aktualiserats sedan Kungl. Maj:t den 20 oktober 1961 beslutat att lämna framställning från domänstyrelsen angående fastställande av bostadstvångsförteckning för domänverket utan åtgärd. Av beslutet följer att inga tjänstebostäder längre skall finnas inom domänverket och att sålunda samtliga verkets personalbostäder skall vara s. k. uthyrningsbostäder. Oberoende av denna omläggning bör domänverket ha möjlighet att uppföra personalbostad, då det med hänsyn till arbetsuppgifterna för en befattningshavare är nödvändigt att denne är placerad på mindre ort, där lämplig bostad ej går att uppbringa eller kan förväntas komma att utbjudas på allmänna bostadsmarknaden. Riksdagens medgivande torde inhämtas att få anlita det belopp av cirka 833 000 kr., som ej utnyttjats av investeringsanslag som förut anvisats till tjänstebostäder för domänverket, för att uppföra personalbostäder. Det

torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut om medelsdisposition i varje särskilt fall.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida i det föregående berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet
- 2) godkänna vad i det föregående föreslagits rörande förvaltningen av lappfondsskogarna
- 3) medgiva i det föregående angiven nedskrivning av domänfonden
- 4) godkänna i det föregående föreslagen ändring i förordandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar
- 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomma av nybyggen, vilka hädanefter från kronan upplåtas, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlings-skyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda
- 6) medgiva att domänstyrelsen må bemyndigas att i den utsträckning som angivits i det föregående besluta om förvärv av mark
- 7) medgiva att högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster må jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits i det föregående samt
- 8) medgiva att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket må på i det föregående angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan Brandt